

Marssum

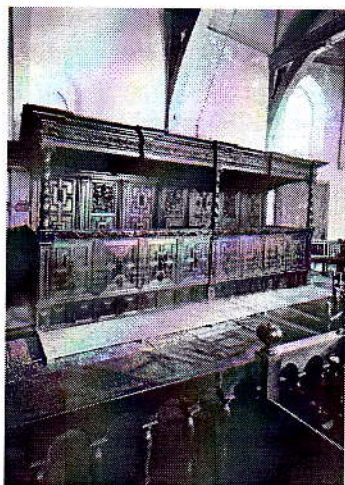
De kerk van Marssum, oorspronkelijk gewijd aan **St. Pontianus**, is naar alle waarschijnlijkheid in de elfde of twaalfde eeuw gebouwd van tufsteen. Van deze tufstenen kerk is aan de noordzijde nog een stuk muurwerk bewaard gebleven. Daarin zijn ook nog twee gedichte romaanse vensters zichtbaar.

De tufstenen kerk werd rond 1250 grondig verbouwd: het schip werd in baksteen verlengd en verhoogd en tevens werd er een nieuwe toren bijgebouwd; of de toren ook een voorganger heeft gehad is niet bekend. Welke vorm de koorsluiting gehad heeft is onduidelijk, aangezien de huidige koorsluiting eind achttiende eeuw (1770?) opgetrokken is. De **toren** is geheel gesloten en heeft in de overwelfde ruimte op de begane grond nog een duidelijk verdedigbaar karakter. In 1646 heeft men een hoger gelegen gewelf verwijderd, toen door Saecke Claesz, Minne Jansz en Sjoucke Wiglesz een nieuwe klokkenstoel gemaakt is; hun huismerken zijn nog zichtbaar. In deze klokkenstoel hingen twee klokken, een grote, in 1618 door **Hans Falck vann Neurenberg** gegoten, in 1848 omgegoten en verloren gegaan in W.O. II, en een kleine klok, gegoten in 1472, die bewaard is gebleven.

Het **schip** van de kerk kreeg in de eerste helft van de zeventiende eeuw aan de zuidkant een van pilasters en boogblokken voorziene ingang, de noordelijke ingang, korfbogig met daarboven een spitsboog, kan nog dateren uit het begin van de zestiende eeuw.

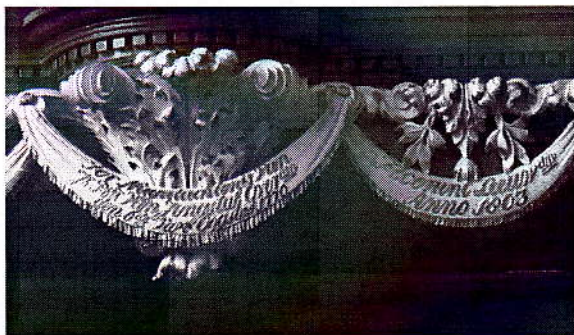
Het **interieur** van de kerk is zeer gaaf bewaard. Tussen 1665 en 1670 is naar alle waarschijnlijkheid het gehele interieur vernieuwd door **Ede Karstens en Biense Wybes**, "mr. kistmakers tot Leverden", voor een totaalbedrag van 1130 caroli guldens. De niet-overhuifde banken en het doophek hebben alle paneelwerk en knoppen op de hoeken; de banken aan de zuidzijde zijn ook nog voorzien van versierde wangstukken. De preekstoel werd in 1667 betaald. Tussen gewrongen, omslingerde kolommen met Ionische kapitelen zijn panelen geplaatst; ze zijn versierd met bloemvazen. Langs de randen van de panelen, in smalle pilasters, is inlegwerk van ebbenhout aangebracht en ook onder de panelen zijn vlakken ingelegd met dat hout. Tegenover de preekstoel, tegen de noordmuur, zijn twee herenbanken opgesteld. De westelijke werd gemaakt voor **Hoyle van Goslinga** en **Teth van Andringa**; hun wapen staat

midden op de overhuiving. De bank behoorde bij Andringastate en toen deze state in 1680 gekocht werd door **Epeus van Wielinga** en **Geescke Storm**, lieten zij hun wapens ook op de overhuiving plaatsen, op de hoeken.

Ten oosten van deze bank staat de bank die in 1671 door de bewoonster van Heringastate, **Anna van Eysinga**, werd opgericht. Toen Heringastate in 1687 door dr. Henricus van Popta werd gekocht, werd hij de "gebruiker" van deze bank. Rond 1710 wordt in het koor van de kerk een bank gemaakt voor een niet nader bekende persoon. Dr. Henricus van Popta tekent hiertegen bezwaar aan en als de kerkvoogden toch deze bank laten plaatsen, worden de Marssumer vrouwen uitgesloten voor een plaats in het door Van Popta te stichten vrouwengasthuis. Als Van Popta in 1712 sterft, wordt hij in de Galileër kerk te Leeuwarden begraven, aangezien de grafkelder van de Van Eysinga's in 1687 buiten de koop was gebleven. In de Tweede Wereldoorlog is de Galileër kerk gesloopt en toen is de grafsteen van Van Popta overgebracht naar de Marssumer kerk, waar hij in de noordoosthoek is opgesteld; ook Van Popta's gebeente is toen in Marssum bijgezet. De bank in het koor is er dus wel gekomen, rond 1770 hebben de toenmalige gebruikers **Jacobus Moorman Bouwmeester** en **Sara Margaretha van Jongestal** hun wapens in een rijk gesneden bekroning laten aanbrengen. Ten westen van de preekstoel staat dan nog de bank die gemaakt is voor **Watse van Cammingha**, vrijheer van Ameland, en zijn vrouw **Rixt (van Harinxma) van Donia**. De vloer van de

kerk wordt gedekt door vele grafzerken voor leden van de families Harinxma, Eysinga, Hiddema en Jongestal. Door het ontbreken van een houten vloer zijn veel stenen behoorlijk afgesleten.

Het **orgel** van Marssum werd gebouwd in 1803 door **Albertus van Gruisen**, ter nagedachtenis van Pier van Jongestal, overleden in 1770. Zijn zuster Sara Margaretha zal de drijvende kracht achter de bouw zijn geweest. Het orgel is een uniek instrument omdat het sinds 1803 niet noemenswaardig is veranderd; de dispositie is nog precies gelijk. Alleen de Viola de Gamba 8 vt is ooit vervangen, maar bij de in 1984 uitgevoerde restauratie kon deze weer terug gebracht worden door een originele Van Gruisen-Viola de Gamba uit het voormalige orgel van Heerenveen te plaatsen. Bij de restauratie heeft men het orgel weer in mahoniekleur geschilderd.

De dispositie luidt nu:

Hoofdwerk:

Bourdon 17 vt,
Prestant 8 vt,
Holpijp 8 vt,
Octaaf 4 vt,
Fluit d'amour 4 vt,
Quint 3 vt,
Superoctaaf 2 vt,
Mixtuur 3 en 4 sterk
Sexquialter 2 sterk
Trompet 8 vt bas en disc.,
Tremulant

Rugwerk:

Fluit douce 8 vt
Viola de Gamba 8 vt disc
Prestant 4 vt
Nasard 3 vt,
Woudfluit 2 vt
Dulciaan 8 vt bas en disc.

Pedaal: aangehangen,
klavieromvang C-fⁱⁱⁱ.

maart 2011

L.K. van der Meer

Literatuur:

- Skiednis fann Menameradiel, mei as einredaksje O. Santema en Dr. Y.N. Ypma. Ljouwert, 1972
 - Grafchriften tussen Flie en Lauwers, deel IV: Menaldumadeel, bewerkt door D.J. Van der Meer. Leeuwarden 1959.
 - S. ten Hoeve, Friese Preekstoelen. Leeuwarden, 1980.
 - Jan Jongepier, Frieslands orgelpracht, deel 1 Sneek 1971
-